

TUEKSI PERHEEN ARKEEN

Suomen CP-liitto ry

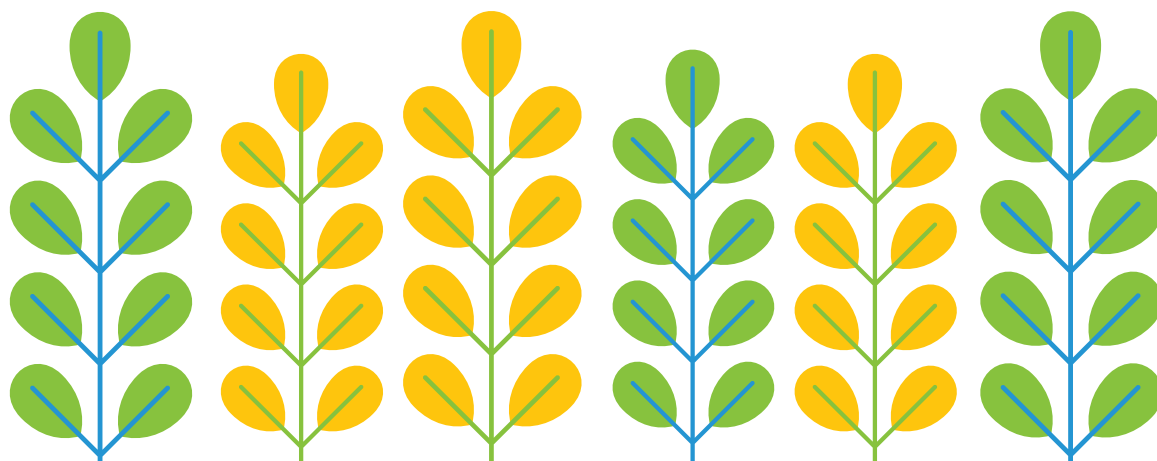

TIETOPAKETTI TUISTA JA PALVELUISTA,
KUN LAPSELLA TAI NUORELLA ON
CP-VAMMA, MMC TAI HYDROKEFALIA

TYYPILLISIMMÄT PALVELUT IKÄKAUSITTAIN

KAIKISSA IKÄVAIHEISSA:

Alle 16-vuotiaan vammaistuki	21
Apuvälineet	17
Asunnon muutostyöt.....	10
Auton hankinta ja muutostyöt.....	14
Erityishoitoraha sairaan/vammaisen alle 16-v. lapsen vanhemmalle	12
Esteettömyys	12
Hammashuolto.....	16
Hoitotarvikkeet (maksuttomat)	18
Kuntoutusraha vanhemmalle	11
Kuntoutussuunnitelma.....	8
Lapsiperheiden kotipalvelu ja muut perhepalvelut	9
Liikuntaesteisen pysäköintilupa.....	14
Lääkekorvaukset	18
Lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat.....	17
Omaishoidon tuki.....	10
Palveluasuminen kotona tai kodin ulkopuolella	9, 10
Palvelusuunnitelma tai asiakassuunnitelma	8
Päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet.....	11
Sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset	14
Sopeutumisvalmennus.....	11
Tarvittavat kohtuulliset mukautukset	12
Terveystuon asiakasmaksujen maksukatto.....	18
Toimeentulotuki	21
Tukihenkilö ja tukiperhetoiminta, vertaistoiminta.....	9
Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys.....	21
Ylimääräiset erityisravinto- ja vaatekustannukset	11

LEIKKI-IKÄ

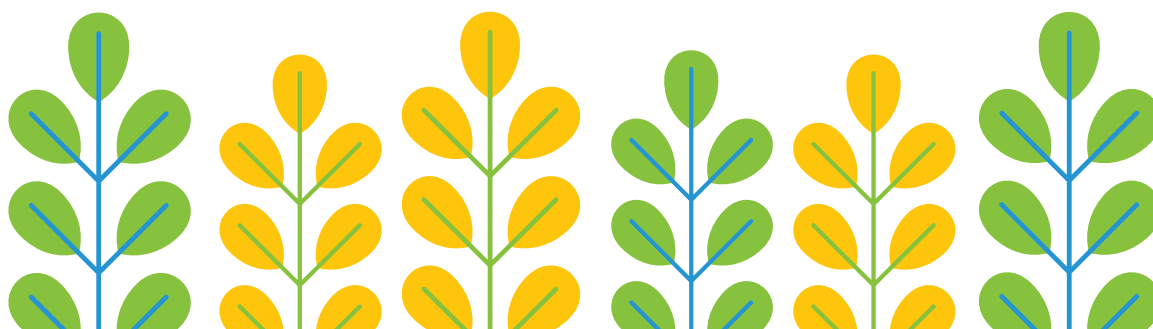
Erityishuolto-ohjelma (EHO)	8
Esiopetus ja 3-portainen tuki	18
Kehitysvammaisen lapsen lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito	10
Kommunikointi ja kommunikaation tuki	15
Neuvolapalvelut ja 4-vuotiaan koulukypsyysarvio.....	16
Sopeutumisvalmennus (perhekurssit)	11
Varhaiskasvatus ja VASU	18

ALAKOULUIKÄ

Aamu- ja iltapäivätoiminta	20
Henkilökohtainen apu	10
Kehitysvammaisen lapsen lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito	10
Kommunikointi ja kommunikaation tuki	15
Koulukuljetukset, kuljetukset aamu- ja iltapäivätoimintaan	13, 14
Kouluterveydenhuolto	16
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki	19
Sopeutumisvalmennus (perhekurssit)	11
Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut.....	13

YLÄKOULUIKÄ 17 IKÄVUOTEEN ASTI

Aamu- ja iltapäivätoiminta	20
Ammatillinen kuntoutus	20
Henkilökohtainen apu	10
Jatko-opinnot peruskoulun jälkeen	20
Kehitysvammaisen lapsen lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito	10
Kommunikointi ja kommunikaation tuki	15
Koulukuljetukset	13
Kouluterveydenhuolto	16
Koulutuskokeilut	20
Nuoren kuntoutusraha	20
Nuorisotakuu	21
Opiskelu -ja kuntoutumissuunnitelma KHOPS	20
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki	19
Sopeutumisvalmennus (itsenäisesti)	11
Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut	13

Hei, perheellinen!

Tämä on yksi monista oppaista, joita on laadittu tueksi palvelujen ja tukitoimien hakemiseen. Meidän tekijöiden ajatuksissa ovat olleet neurologisesti liikuntavammaiset lapset, joilla on cp-vamma, mmc tai hydrokefalia.

Kysymys on kovin monimuotoisista oireyhtymistä ja hyvin erilaisista toiminnallisista tilanteista. Kaikki tässä luetellut toimet eivät välttämättä koske jokaista lasta. Toisaalta myös kuntien ja alueiden käytännöt palvelujen järjestämisessä vaihtelevat. Muistakaa, että järjestöt ja vertaiset ovat tukenanne pulmatilanteissa.

Kokosimme asiat myös lapsen ikäkauden mukaan jaoteltuna. Toivomme sen toimivan tarkistuslistana, joka ohjaa hakemaan tarjolla olevia tukitoimia oikea-aikaisesti.

Tueksi perheen arkeen -opas perustuu vuoden 2021 tilanteeseen, nimikkeisiin ja lainsäädäntöön. Voimassa oleva vammaispalvelulaki ja erityishuoltolaki on tarkoitus kuitenkin yhdistää uudeksi laiksi, joka tulisi voimaan vuoden 2023 alussa. Samassa aikataulussa siirrettäisiin kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto isommille harteille eli hyvinvointialueiden vastuulle.

Seuraamme sote-uudistusta ja uudistamme oppaan sisältöä tarpeen mukaan. Otamme myös ilolla vastaan palautetta, kommentteja ja toiveita.

Päivi Ritvanen
asiantuntija
Suomen CP-liitto ry

SUOMEN CP-LIITTO

Suomen CP-liitto on vuonna 1965 perustettu valtakunnallinen vammais- ja erityisliikuntajärjestö. Kohderyhmäämme kuuluvat ihmiset, joilla on cp-vamma, mmc, hydrokefalia, normaalipaineinen hydrokefalia sekä heidän läheisensä. Kohderyhmäämme kuuluvat myös ihmiset, joilla on motorisen oppimisen vaikeus tai lievempiä motoriikan vaikeuksia.

Suomessa on noin 21 000 ihmistä, joilla on cp-vamma, mmc, hydrokefalia tai normaalipaineinen hydrokefalia. Noin viidellä prosentilla lapsista on motorisen oppimisen vaikeus tai

lievempiä motoriikan vaikeuksia.

CP-liitto toimii valtakunnallisena asiantuntija- ja yhteistyöjärjestönä. Työskentelemme edistääksemme kohderyhmiemme oikeuksia. Haluamme taata vammaisille yhdenvertaisen kohtelun ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiinsa ihmisoikeuksiin ja perusoikeuksiin.

Liiton tavoite on edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja täyttää osallistumista yhteiskunnassa. Teemme valtakunnallista vaikuttamistyötä ja valvomme vammaisten oikeuksia.

VERTAISUUTTA JA TUKEA ARKEEN

CP-liitto ja sen jäsenyhdistykset järjestävät monenlaisia tapahtumia, tapaamisia ja toimintaa perheille, joiden lapsella tai nuorella on cp-vamma, mmc tai hydrokefalia. Tapaamisissa pääset tapaamaan vertaisia: jakamaan kokemuksia, kuulemaan muiden näkökulmia, oppimaan uutta, saamaan vinkkejä arkeen ja elämään. Kukaan ei ymmärrä kuten vertainen ymmärtää!

Parhaimmillaan vertaisuuden kautta syntyy koko elämän mittaisia ystävyyssuhteita niin lapsille, vanhemmille kuin lasten sisaruksillekin. Huomaat, että et ole yksin ajatustesi ja kokemustesi kanssa.

Lapsiperheille suunnattujen verkkovertaisryhmien, tapahtumien ja viikonloppujen lisäksi CP-liitto tarjoaa perheille monenlaista muutakin

toimintaa, kuten tuettuja lomia, sosiaalisen valmennuksen etä- ja lähikursseja sekä yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettuja tapahtumia, joissa pääsee tutustumaan esimerkiksi sovelta-vaan liikuntaan.

CP-liiton työntekijöistä erityisesti järjestösuunnittelijat Piia Jolla Oulusta, Merja Partanen Kuopiosta ja Jari Turku Tampereelta ovat tukenasi lapsiperheiden vertaistukiasioissa tai nuorten toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Piia, Merja ja Jari auttavat myös vammaispalveluihin liittyvissä asioissa kuten kuljetuspalveluun, henkilökohtaiseen apuun sekä Kelan myöntämiin erityistukiin liittyvissä kysymyksissä.

Toivotamme sinut lämpimästi tervetulleeksi mukaan toimintaamme. Ollaan yhteyksissä!

Piia Jolla

p. 0400 9210574
piia.jolla@cp-liitto.fi

Merja Partanen

p. 040 575 3022
merja.partanen@cp-liitto.fi

Jari Turku

p. 0400 884 372
jari.turku@cp-liitto.fi

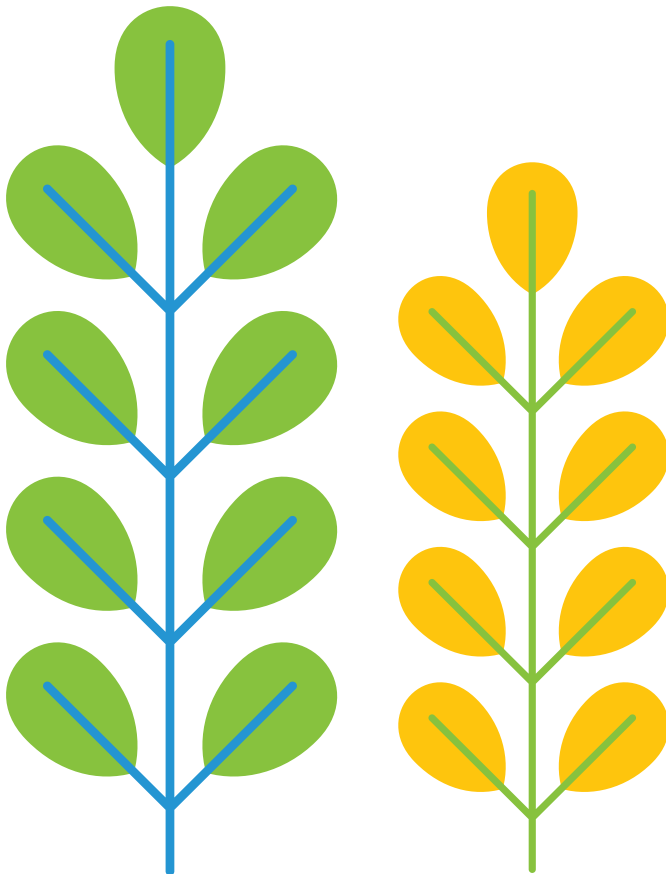
VAIKKA TAUSTALLA ON NEUROLOGINEN DIAGNOOSI...

CP-VAMMA ON LIIKUNTAVAMMA, jonka aiheuttaa pysyvä vaurio aivojen liikettä säätelevällä alueella. Siihen saattaa liittyä aistitoimintojen, näön, hahmottamisen, syömisen ja kommunikaation ongelmia, epilepsiaa ja kognitiivisiin toimintoihin vaikuttavien fysiologisten mekanismien poikkeavuuksia.

MMC ELI MENINGOMYELOSEELE ON LIIKUNTAVAMMA, joka hidastaa tai estää lapsen motorista kehitystä. Vamma ilmenee erilaisina halvausoireina jaloissa. Se voi aiheuttaa häiriöitä peräsuolen, rakon ja sukuelinten toiminnassa. Yleensä kädet toimivat hyvin. Mmc:een voi myös liittyä kognitiivisia toimintahäiriöitä sekä tuntepuutoksia iholla.

HYDROKEFALIA ON AIVOSELKÄYDINNESTEKIERRON HÄIRIÖ, jonka aiheuttamat toimintakyvyn rajoitteet riippuvat sen syntyisestä. Hydrokefalia voi ilmetä pelkästään, tai se voi esiintyä muiden vammojen, kuten mmc:n tai cp-vamman, liitännäisoreena. Hydrokefalia voi aiheuttaa ongelmia muun muassa tasapainon hallinnassa, hahmottamisessa sekä muistin toiminnassa.

... JOKAINEN ON AINA YKSILÖ VAHVUUKSINEEN JA TARPEINEEN.

Lapsuus on monin tavoin elämän ratkaisevinta aikaa. Eri ikäkausilla on omat kehitystehtävänsä.

Lapsi kasvaa, oppii ja kuntoutuu leikkimällä. Hän kehittyy omaksi itseksensä vain ja ainoastaan toisten ihmisten kanssa. Tähän tarvitaan koko perheen osallistumista.

Kunnan ja valtion tehtävänä on tukea perhettä ja edistää sen hyvinvointia järjestämällä tarvittavia palveluja.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus velvoittaa edistämään vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, yksilöllistä itsemääräämisoikeutta ja täysimääräistä osallistumista kaikilla elämän osa-alueilla.

Vammaisella lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa heihin vaikuttavissa asioissa. Lapsen näkemykselle on annettava asianmukainen painoarvo lapsen iän ja kypsyyden mukaisesti.

KÄSITTEITÄ

Määrärahasidonnaiset palvelut

Määrärahasidonnaisten palvelujen myöntäminen on sidoksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. Kunnan tulisi kuitenkin varata riittävästi määrärahoja palveluihin vastaamaan kunnassa esiintyvää tarvetta. Palveluja myönnetään määrärahojen puitteissa yksilöllisen tarveharkinnan perusteella.

Subjektiiivinen oikeus palveluihin

Subjektiiivinen oikeus tarkoittaa sitä, että kunnan on aina myönnettävä haettu palvelu, mikäli palvelun saamisen edellytykset täyttyvät. Palvelun myöntämisen edellytykset ja vaikeavammaisuuden kriteerit on laissa määritelty jokaisen palvelun osalta erikseen.

Palvelun hakeminen

Palvelun hakeminen tarkoittaa yhteydenottoa viranomaiseen ja tiettyä palvelua koskevan perustellun vaatimuksen esittämistä. Yhteydenotto voi tapahtua puhelimitse tai se voi olla hakemus, lähete, muu kirjallinen ilmoitus taikka työntekijän henkilökohtainen tapaaminen.

Hakemus kannattaa aina tehdä kirjallisesti. Useimpia palveluja voi hakea viranomaisten verkkosivuilta löytyvien sähköisten hakemusten tai sähköisten palvelujen avulla.

Vaihtoehtona ovat perinteinen hakukaavake tai vapaamuotoinen kirjallinen hakemus.

Palvelutarpeen arviointi

Vammaispalvelujen asiakkaan palvelutarpeen arviointi tähtää sen selvittämiseen, millä toimenpiteillä, palveluilla ja muutoksilla henkilön yhdenvertainen yhteiskunnan jäsenyys toteutuu ja vamman aiheuttamat haitat vähenevät.

Palvelutarpeen arviointi sisältää:

- yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä palvelujen ja tuen tarpeesta
- sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion asiakkuuden edellytyksistä
- asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeistaan
- asiakkaan ja ammattihenkilön arvion asiakkaan omatyöntekijän tarpeesta.

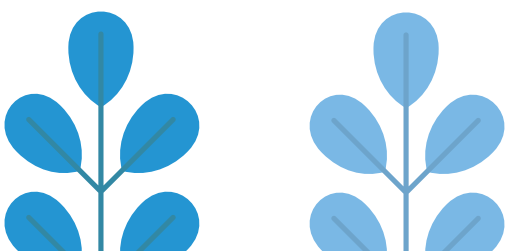
Asiakkaan ja potilaan oikeusturva

Muutoksenhakuoikeus tarkoittaa, että viranomaisen tekemään kielteiseen päätökseen voi hakea muutosta. Päätöksen liitteenä on aina muutoksenhakuosoitus, jossa kerrotaan mille taholle valituskirjelmä toimitetaan ja milloin sen on oltava perillä.

Kirjelmä voi olla vapaamuotoinen. Siinä tulee kertoa, miksi on tyytymätön saamaansa päätökseen, millä perusteilla muutosta haetaan ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi. Sosiaaliturvaan liittyvä muutoksenhaku on pääsääntöisesti maksutonta.

Muistutus ja kantelu ovat sosiaali- ja terveydenhuollossa annettuun kohteluun tai hoitoon liittyviä virallisia oikeussuojakeinoja. Muistutus osoitetaan toiminnasta vastaavalle viranhaltijalle tai johtajalle.

Kantelu osoitetaan valvontaviranomaiselle, joita ovat aluehallintovirasto eli AVI, Valvira ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

PALVELUIDEN SUUNNITTELU

Palvelusuunnitelma

Palvelusuunnitelma on kirjallinen suunnitelma arjessa selviytymiseen tarvittavista palveluista ja tukitoimista. Palvelusuunnitelma-käsitettä käytetään vammaispalveluissa. Muissa sosiaalipalveluissa käytetään käsitteitä asiakassuunnitelma tai asiakas- ja palvelusuunnitelma.

Palvelusuunnitelma laaditaan perheen ja sosiaalitoimen yhteistyönä. Hyvä suunnittelu on vuorovaikutteista ja keskustelevaa. Lapsen ja perheen elämäntilanne, arki ja kaikenlaiset tuen ja avun tarpeet käydään laaja-alaisesti läpi.

Tarvittavat palvelut ja niiden järjestämistavat mietitään yhdessä. Lopulliseen suunnitelmaan kirjataan sekä asiakkaan (perheen) että ammattilaisen arvio tuen tarpeesta, tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä. Jokaista suunnitelmassa mainittua palvelua tulee vielä hakea erikseen. Viranomaisen on tehtävä palvelusta kirjallinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Suunnitelma voidaan tarvittaessa päivittää joko perheen tai viranomaisen aloitteesta.

Varhaiskasvatuksessa erityistä tukea tarvitsevalle lapselle voidaan laatia myös sosiaalihuoltolain mukainen hoidon ja huolenpidon turvaava päätös, joka on luonteeltaan erityishuolto-ohjelmaa muistuttava kokoava päätös tarvittavista sosiaalihuollon palveluista.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut, vammaisten palvelut)

Erityishuolto-ohjelma EHO kehitysvammaiselle lapselle

Erityishuolto-ohjelmaan (EHO) kirjataan ne palvelut, jotka lapsi saa kehitysvammalain nojalla. Se on hallintopäätös näistä palveluista ja siihen voi hakea muutosta aluehallintovirastosta. EHO laaditaan yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Laatimisesta vastaa kunta ja/tai kuntayhtymä.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja hänen läheistensä kanssa julkisessa terveydenhuollossa, käytännössä sairaalan lastenneurologian poliklinikalla. Työryhmään voivat kuulua lääkärin lisäksi psykologi, sosiaalityöntekijä, fysioterapeutti, toimintaterapeutti, puheterapeutti ja neuro-ortopedi.

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan kaikki tarvittavat terapia- ja muut kuntoutusmuodot sekä terapioiden toteuttamistapa (kotona tai vastaanotolla).

Lisätiedot: terveydenhuolto, sairaala (lastenneurologian poliklinikka)

Muita lapselle ja nuorelle laadittavia suunnitelmia

Muita lapselle laadittavia suunnitelmia ovat esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), perusopetuksen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) sekä omaishoitotilanteissa omaishoitotosopimuksen liitteeksi laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi (VASU ja HOJKS), perusterveydenhuolto (omaishoidon tuki)

KHOPS

Nuorelle laaditaan perusopetuksen jälkeen henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma (KHOPS) varmistamaan ammatillista kuntoutumista ja edistämään hänen työllistymistään.

Lisätiedot: sosiaalitoimi, koulutoimi/opetustoimi

Neuvonta ja ohjaus

Lapsen ja hänen perheensä tarvitsema neuvonta ja ohjaus ovat kunnan tai kuntayhtymän sosiaalityöntekijöiden sekä kuntoutus-, palvelu- ja sosiaaliohjaajien vastuulla. Työntekijällä on velvollisuus

kertoa erilaisista palveluvaihtoehtoista vaikutuksineen ja palveluista perittävistä maksuista.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut, vammaisten palvelut) ja terveydenhuolto (kuntoutusohjaus)

ARKEA TUKEVAT PALVELUT

Perhetyö

Perhetyö on kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä perheiden tukemista. Se voi olla perheen kotona tehtävää työtä, esimerkiksi ammatillista keskusteluapua, tukea, ohjausta ja apua erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyö muokataan sisällöltään perheen tarvetta vastaavaksi.

Kuntien on järjestettävä maksutta perhetyötä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. Lapsiperheellä on oikeus saada lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämätön perhetyö. Perhetyötä on annettava myös erityistä tukea tarvitseville nuorille.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut, vammaisten palvelut) ja neuvola

Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheillä on subjektiivinen oikeus saada lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi välttämätöntä kotipalvelua, lastenhoitoapua tai kodinhoitoapua jaksamisen tueksi ja erilaisissa kriisitilanteissa.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut)

Tukihenkilö- ja tukiperhe-toiminta, vertaistoiminta

Lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi järjestetään yleisinä perhepalveluina vertaistukiryhmätoimintaa sekä tukihenkilö- ja tukiperhe-toimintaa.

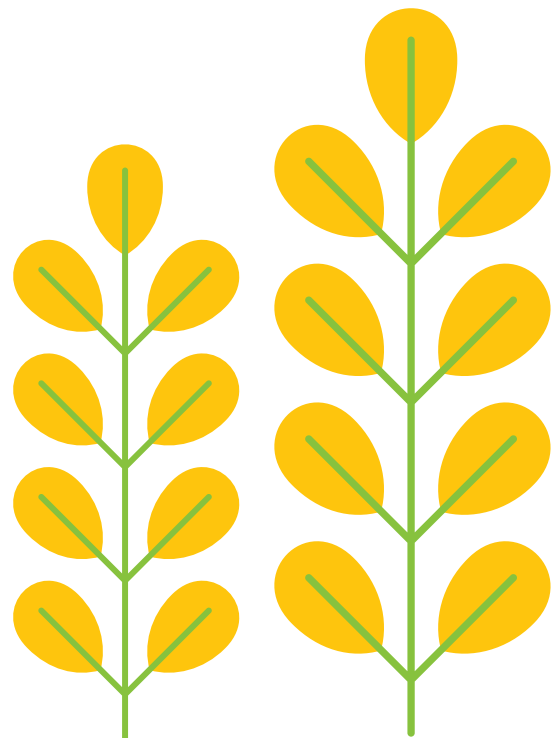
Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut)

Palveluasuminen kotona

(subjektiivinen oikeus)

Jotta lapsi voi asua kotona, perhe voi saada erilaisia palveluita. Palveluasuminen voidaan käytännössä toteuttaa omaishoidon tuen, kotipalvelun, kotisairaanhoidon, henkilökohtaisen avun, asunnon muutostöiden, lyhytaikashoidon ja tarvittavien yksilöllisten tukimuotojen avulla tai näitä palveluja yhdistellen. Kaikki nämä kotiin annettavat erityispalvelut ovat perheelle maksuttomia, jos lapselle on tehty päätös vammaispalvelulain mukaisesta palveluasumisesta.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Palveluasuminen kodin ulkopuolella

(subjektiivinen oikeus)

Viimesijainen mutta joskus ainoa vaihtoehto on lapsen asuminen kodin ulkopuolella, perhehoidossa tai alaikäisille tarkoitettussa asumisyksikössä. Kunnasta saa tietoa vaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista, esimerkiksi mahdollisista asiakasmaksuista.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Kehitysvammaisen lapsen lyhytaikaishoito ja loma-ajan hoito

Perheen jaksamisen tai lapsen kuntoutuksen tukemiseksi lapselle voidaan tarvittaessa järjestää lyhytaikais- tai tilapäishoitoa. Kunnissa on käytössä erilaisia lyhytaikaishoidon järjestämistapoja: perhehoito, perhelomitus tai hoito lapsille tarkoitettussa asumisyksikössä. Kehitysvammaiselle lapselle tulee kehitysvammalain perusteella järjestää myös tarvittava hoito koulujen loma-aikoina.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (lapsiperheiden palvelut, vammaispalvelut)

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

(subjektiivinen oikeus)

Vaikeavammaiselle henkilölle on korvattava asunnon muutostöistä sekä asuntoon kiinteästi kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Edellytyksenä on, että niitä tarvitaan lapsen vamman tai sairauden johdosta välttämättä hänen suoriutumiseensa tavanomaisista elämän toiminnoista.

Korvattavia muutostöitä voivat olla ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, valaistuksen parantaminen, tukikahvojen asentaminen sekä wc- ja pesutilojen välttämättömät muutostyöt.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita voivat olla esimerkiksi turvahälytysjärjestelmät, nostolaitteet, porrashissi tai muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Asunnon muutostöiksi luetaan myös niiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä läheisyydestä, kuten porraskäytävästä tai pihalta. Asunnon muutostöitä ja uudisrakennukseen tarvittavia ratkaisuja suunniteltaessa kannattaa ottaa hyvissä ajoin yhteyttä kuntaan. Nykyisen käytännön mukaan asunnon muutostöitä korvataan yhteen kohteeseen eli siihen, jota pidetään lapsen ensisijaisena asumispaikkana.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Henkilökohtainen apu

(subjektiivinen oikeus)

Lapsen kasvaessa hänen toimintapiirinsä laajenee ikäkauden mukaisesti. Lapsen on muiden ikäistensä tavoin saatava toimia itsenäisesti erilaisissa ympäristöissään. Vammaisella lapsella on oikeus saada harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan henkilökohtaista apua, jota myönnetään normaalisti vähintään 30 tuntia/kk. Esimerkiksi jo 8-10-vuotias lapsi voi käydä henkilökohtaisen avustajan kanssa harrastamassa.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Omaishoidon tuki

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

Omaishoidon tuki muodostuu lapselle annettavista palveluista, hoitajan hoitopalkkiosta ja vapaapäivistä (3 vrk/kk) sekä omaishoitoa tukevista palveluista, kuten lakisääteisen vapaan lisäksi myönnettävistä virkistysvapaista. Omaishoidon tuesta tehdään omaishoitotosopimus, johon liitetään hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoitopalkkio määräytyy vammaisen lapsen hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Omaishoidon tuen kuntakohtaiset myöntämiskriteerit saa kunnan kotisivuilta tai sosiaalitoimesta.

Lisätiedot: sosiaalitoimi ja/tai terveydenhuolto

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

Vammaisen lapsen kotiin voidaan arjessa selviytymisen tueksi tarvita välineitä tai teknisiä ratkaisuja. Tavanomaisten välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta on mahdollista saada korvausta puolet niiden kohtuullisista hankintakustannuksista. Vammaiselle lapselle tärkeitä harrastus- ja toimintavälineitä voidaan korvata samojen periaatteiden mukaan. Terveystieteidenhuollosta saatavista apuvälineistä ks. kohta "Apuvälineet" sivulla 17.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammainen palvelut)

Ylimääräiset erityisravinto- ja vaatekustannukset

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

Lapsen tarvitsemasta erityisravinnosta aiheutuvista kustannuksista voi saada korvausta, kun erityisravinnon tarve on lääketieteellisesti selvitetty ja välttämätön.

Joissakin tilanteissa lapselle on tarpeen vammaan johdosta hankkia erikoisvaatteita tai -kenkiä.

Kunta voi harkinnanvaraisena vammais palveluna korvata samankaltaisen normaalin vaateen ja erikoisvaatteen hinnan erotuksen.

Korvausta voi saada myös kustannuksista, jotka aiheutuvat vammasta johtuvasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammainen palvelut)

Sopeutumisvalmennus

Perheet, joiden lapsella on vamma, ohjataan sopeutumisvalmennukseen osana lapsen kuntoutusta. Kela järjestää perheille tarkoitettuja sopeutumisvalmennuskursseja vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena ja harkinnanvarai-

senä kuntoutuksena. Kunnat voivat kustantaa sopeutumisvalmennusta vammais palveluna.

Kuntien sopeutumisvalmennus voi olla esimerkiksi vanhemmille ja läheisille annettavaa tukiviittomaopetusta tai kommunikaatio-ohjasta, kun lapsella on puhevamma.

Lisätietoja:

Kelan kurseista: kela.fi/kuntoutus-ja-sopeutumisvalmennuskurssit

Vammais palveluna järjestettävästä sopeutumisvalmennuksesta: thl.fi/fi/web/vammais palvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/sopeutumisvalmennus ja oman kuntasi sosiaalitoimi

CP-liiton sosiaalinen valmennus

Suomen CP-liitolla on verkossa toimivia ohjattuja vertaisryhmiä vanhemmille, joiden lapsella on cp-vamma, mmc tai hydrokefalia.

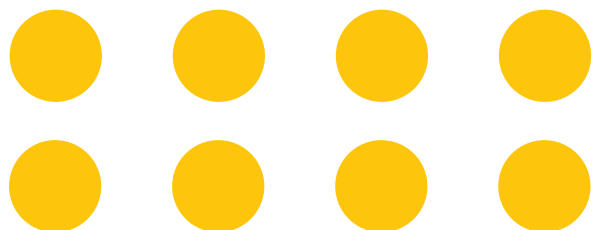
Kesäkaudella järjestämme koko perheelle tarkoitettuja kurseja. Niillä voi saada vertais-tukea ja käsitellä vammaan liittyviä ajatuksia ja tunteita turvallisesti sekä aikuisten että lasten näkökulmasta.

Lisätietoja: cp-liitto.fi/sova

Kuntoutusraha

Sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssien ajalta vanhemmille voidaan maksaa kuntoutusrahaa. Omaisen tai läheisen kuntoutukseen osallistumisen tarpeellisuus on aina perusteltava terveydenhuollon laatimassa kuntoutussuunnitelmassa.

Lisätiedot: Kela

Erityishoitoraha sairaan alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle

Kelan maksama erityishoitoraha korvaa vanhemman ansionmenetystä siltä ajalta, jolloin hän osallistuu alle 16-vuotiaan vaikeasti sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen.

Erityishoitorahan suuruus määräytyy vanhempien työtulojen perusteella. Sitä on haettava takautuvasti neljän kuukauden kuluessa lapsen hoidon alkamisesta.

Lisätiedot: Kela

Tarvittavat kohtuulliset mukautukset

Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tarvojen ja palveluiden tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Mukautustoimenpide voi esimerkiksi olla

sopivan hiljentymistilan järjestäminen päiväkodissa sitä tarvitsevalle lapselle, toimintakykyä edistävän apuvälineen hankkiminen, henkilökohtainen avustaminen tai kouluaterian tarjoaminen PEG-napin kautta annettavana kliinisenä ravintovalmisteena.

Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työsuojeluviranomaiset.

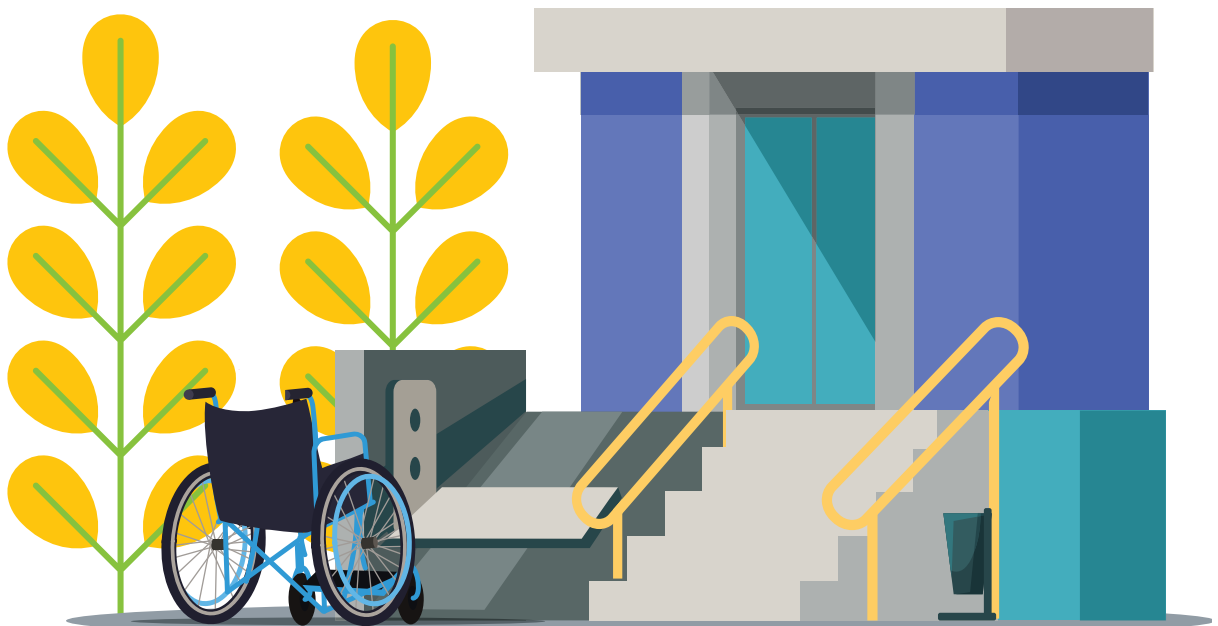
Lisätiedot: Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Esteettömyys

Esteettömyys tarkoittaa muun muassa ympäristöjen ja palvelujen saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä ja tiedon ymmärrettävyyttä. Esteettömyyden lisäämiseksi tarvitaan jatkuvaa työtä yhteiskunnan kaikilla sektoreilla.

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017) koskee 1.1.2018 alkaen kaikkea luvanvaraista hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamista sekä korjaus- ja muutostyötä.

Lisätiedot: Invalidiliitto (esteettömyyskeskus ESKE), asuinkunnan rakennusvalvonta

LIKKUMINEN

Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu (subjektiivinen oikeus)

Kuljetuspalveluun on oikeutettu sellainen vaikeavammaisen lapsi, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä. Vaikeavammaisuus voi johtua liikuntavammasta, hahmottamisvaikeuksista, pelkotiloista tai käytöshäiriöistä. Tarvittaessa tulee saada myös kuljetuspalveluun liittyvää saattajapalvelua.

Kuljetuspalvelua myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista asiointi- ja vapaa-ajan matkaa käytettäväksi kotikunnassa ja sen lähikunnissa. Kuljetuksista voidaan periä enintään julkisen liikenteen maksua vastaava omavastuuosuus.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Kuljetukset erityishuollon toteuttamiseksi

Kehitysvammalain nojalla erityishuoltona myönnettyjen palveluiden (esimerkiksi lyhyt-

aikaishoito) toteuttamiseksi välttämättömät matkat ovat lapselle maksuttomia. Ne kirjataan myös erityishuolto-ohjelmaan.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammaisten palvelut)

Esikoulu- ja koulu-kuljetukset saattajineen

Esikoulu- ja kouluikäisellä lapsella on oikeus maksuttomaan kuljetukseen perusopetuslain mukaisesti, kun matka on viittä kilometriä pidempi. Kuljetuksissa tulee ottaa huomioon myös lapsen ikä ja muut olosuhteet. Jos matka on liian vaikea, rasittava tai vaarallinen, lapsella on oikeus kuljetukseen myös lyhyemmällä matkalla. Tarvittaessa järjestetään saattaja matkan ajalle. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas lukuvuoden alkaessa on täyttänyt 13 vuotta, koulumatka saa kestää enintään kolme tuntia.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi (varhaiskasvatus, perusopetus)

Kuljetukset aamu- ja iltapäivätoimintaan

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvan oikeus maksuttomaan kuljetukseen määräytyy matkan pituuden, kokonaiskeston tai vaikeuden perusteella, kuten esikoulu- ja koulukuljetuksissakin. Tämä tulee ottaa huomioon toimintaa järjestettäessä. Jos aamu- ja iltapäivätoiminta on järjestetty kehitysvammaisten erityishuoltona, lapsella on oikeus saada maksutta välttämättömät kuljetukset tarvittavine saattajapalveluineen.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi, sosiaali-toimi (vammainen palvelut)

Sairaudesta tai kuntoutuksesta johtuvat matkakustannukset

Sairausvakuutus korvaa matkat lähimpään sairaalaan, poliklinikalle tai kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön ja Kelan myöntämiin terapioihin.

Myös sairauden hoitoon kuuluvien apuvälineiden hankkimiseen ja ylläpitämiseen liittyvistä matkoista voi saada korvausta. Näistä matkoista korvataan matkakohtaisen omavastuun ylittävä osuus. Kun itse maksetut osuudet ylittävät tietyn omavastuuosuuden kalenterivuoden aikana, ylittävä osa korvataan kokonaan.

Oikeus vakiotaksiin

Vammaiselle lapselle myönnetään yleensä oikeus käyttää tuttua taksinkuljettajaa, vakiotaksia, Kelan korvaamilla matkoilla.

Lisätiedot: Kela (matkakorvaukset - vakiotaksi)

Avustus auton hankintaan (määrärahasidonnainen tukitoimi)

Kunta voi korvata puolet uuden tai käytetyn auton todellisista hankintakustannuksista, jos

auto on tarpeen vaikeavammaisen lapsen kuljettamista varten ja päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi. Kotikunnasta kannattaa hakea päätös asiasta ennen auton ostoa.

Lisätiedot: sosiaali-toimi (vammainen palvelut)

Auton muutostyöt

(määrärahasidonnainen tukitoimi)

Vamman vaatimista välttämättömistä muutostöistä vakiomalliseen autoon (esimerkiksi pyörätuolin nostolaite) voi saada korvausta. Auton käyttöä helpottavista laitteista (esimerkiksi lisälämmitin) aiheutuvista kustannuksista voidaan korvata puolet.

Lisätiedot: sosiaali-toimi (vammainen palvelut)

Liikkumisesteisen pysäköintilupa

Liikkumisesteisen pysäköintiluvan voi saada myös vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten.

Pysäköintilupa on henkilökohtainen ja se voidaan myöntää myös lapselle, jolla on itsenäisen liikkumisen estävä vamma. Luvan myöntämisedellytysten täyttymisen arvioi lääkäri.

Pysäköintilupaa haetaan Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín palveluntuottajan Ajovarman palvelupisteestä. Hakemukseen tarvitaan lääkärintodistus.

Lisätiedot: Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi

Autoveronpalautus ja -huojennus

Autoveronpalautusta tai veron harkinnanvaraista huojentamista voi hakea uutena ostettuun tai ulkomailta käytettynä ostettuun ja Suomessa ensi kertaa rekisteröitävään autoon. On voitava osoittaa, että autoa käytetään pääsääntöisesti vammaisen henkilön kuljettamiseen.

Lisätiedot: Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi

Vapautus ajoneuvoverosta

Ajoneuvoveron perusverosta voidaan myöntää vapautus vammaisuuden perusteella. Vapautus ei koske ns. dieselveroa eli käyttövoimaveroa. Vapautuksen saa ilman hakemusta, jos ajoneuvoliikennerekisterissä on merkintä myönteisestä

autoveropäätöksestä tai jos Trafi on myöntänyt ajoneuvon omistajalle, haltijalle tai ajoneuvolla kuljetettavalle henkilölle vammaisen pysäköintiluvan. Jos autoveronpalautus ei ole Trafin tiedossa, vapautusta on haettava erikseen.

Lisätiedot: Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi

KOMMUNIKOINTI

Kieli ja kommunikaatio alkavat kehittyä pian syntymän jälkeen. Varhaisen vuorovaikutuksen tärkeyttä ei voida kyllin korostaa.

Kommunikaatio-opetus, kun lapsella on puhevamma

(vpl, määrärahasidonnainen palvelu)

Vammaispalvelulain mukaisena sopeutumisvalmennuksena voidaan myöntää lääkinällistä kuntoutusta täydentävää kommunikaatio-opetusta lapselle ja perheelle, jos lapsen puheen tuottaminen on vaikeutunut tai puheen kehitys viivästyy. Kommunikaatio-opetus voi sisältää esimerkiksi tukiviittomien, erilaisten kuvakommunikaatiomenetelmien tai kommunikoinnin apuvälineiden käytön opetusta ja ohjausta lapselle ja hänen läheisilleen. Kommunikaatio-opetusta voidaan järjestää yksilö-, perhe- tai ryhmämuotoisena.

Lisätiedot: sosiaalitoimi (vammainen palvelu)

Kommunikoinnin apuvälineet

Kommunikoinnin apuvälinepalvelut kuuluvat lääkinälliseen kuntoutukseen. Kommunikoin-

nin apuvälineet kuuluvat yleensä erikoissairaanhoidosta luovutettaviin apuvälineisiin.

Kommunikoinnin ja tietokoneen käytön apuvälinepalveluita tarjoavat Tikoteekki-verkostoon kuuluvat erikoissairaanhoidon yksiköt.

Lisätiedot: terveydenhuolto (lääkinällinen kuntoutus)

Tulkkauspalvelut

Kuulo- tai puhevammaisella lapsella on oikeus käyttää Kelan tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa.

Kuulonäkövammaisella lapsella on oikeus käyttää tulkkauspalvelua vähintään 360 tuntia vuodessa. Palveluja voi saada esimerkiksi opiskelun, asioimisen ja virkistystyksen yhteydessä tapahtuvaan tulkkaukseen.

Tulkkaustunteja voi saada enemmänkin kuin vähimmäismäärän. Opintoihin liittyvää opiskelutulkkausta saa siinä laajuudessa kuin tarvitsee.

Lisätiedot: Kela

TERVEYDENHUOLTO JA KUNTOUTUS

Aivojen merkittävin ominaisuus on muovautuvuus. Lapsen ja nuoren sosiaalista, kielellistä, taidollista, kognitiivista ja motorista kehitystä voidaan tukea monin tavoin.

Aivot ovat paikka, jossa ympäristötekijät ja geneettiset tekijät kohtaavat. Kun puhutaan kuntoutumisesta, puhutaan lähes aina aivojen kuntoutumisesta, vaikka kuntoutumistarve olisikin motoriikassa tai suorittamisessa.

Aarne Ylinen,
neurologisen
kuntoutuksen
professori

Neuvolapalvelut

Jokaisella lapsella on oikeus kunnan neuvola- ja terveyspalveluihin. Lapsen neuvola vastaa yhteistyössä muiden tarvittavien tahojen kanssa lapsen kehityksen ja kuntoutuksen seurannasta.

Koulukypsyysarvio tehdään kaikille lapsille 4-vuotisneuvolatarkastuksessa. Sen perusteella voidaan tukitoimiksi suunnitella varhennettua esiopetusta, pidennetyn oppivelvollisuuden tarvetta tai koulun aloitusiän myöhentämistä.

Lisätiedot: kunnan terveydenhuolto ja opetustoimi/koulutoimi

Kouluterveydenhuolto

Jokaisella lapsella on oikeus kunnan kouluterveydenhuollon palveluihin.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi ja terveydenhuolto

Hammashuolto

Jokaisella lapsella on oikeus kunnan hammashuollon palveluihin. Tarvittaessa voi saada lähetteen erityispalveluihin.

Lisätiedot: kunnan terveydenhuolto

Terveydenhoito

Kiireellistä hoitoa on annettava potilaalle hänen asuinkunnastaan riippumatta. Kiireettömän

hoidon hoitopaikan valinnasta säädetään terveydenhuoltolaissa.

Vuodesta 2014 alkaen terveysaseman ja erikoissairaanhoidon yksikön on voinut valita kaikista Suomen julkisista terveysasemista ja sairaaloista. Tosin Kela korvaa terveydenhuoltomatkan yleensä lähimpään hoitopaikkaan hakeutumisen kustannuksia vastaavasti.

Terveysaseman valinta

Perusterveydenhuollon palveluista vastaavaa terveysasemaa voi vaihtaa kirjallisella ilmoituksella enintään vuoden välein. Kerrallaan voi olla vain yhden terveysaseman asiakkaana.

Erikoissairaanhoidon hoitopaikan valinta

Erikoissairaanhoidon hoitopaikka valitaan yhdessä lähetteen antavan lääkärin tai hammaslääkärin kanssa.

Erikoissairaanhoidon tehty matka korvataan enintään niiden kustannusten mukaan, jotka aiheutuisivat matkasta lähimpään yliopistosairaalaan.

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma laaditaan julkisessa terveydenhuollossa hoidosta vastaavan lääkärin, tarvittavien kuntoutustyöntekijöiden ja perheen yhteistyönä.

Se voidaan kirjata Kelan lomakkeelle (KU 207), B-lääkärilausuntoon tai terveydenhuollon potilastietoihin.

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan kaikki terapiat, apuvälineet, kuntoutusjaksot ja muut toimenpiteet, joita lapsi tarvitsee voidakseen osallistua eri elämäalueilla ikäkauttaan vastaavalla tavalla. Eri toimenpiteiden tarve, tavoite ja toteuttamistapa perustellaan hyvin.

Kuntoutussuunnitelma tarvitaan aina liitteeksi, kun lapselle haetaan Kelan vaativaa lääkinnällistä tai harkinnanvaraista kuntoutusta. Suunnitelma on hyödyllinen asiakirja myös laadittaessa sosiaalitoimen palvelu- tai asiakassuunnitelmia.

Kuntoutussuunnittelussa tulee hyvissä ajoin ennakoida nuoren tilannetta peruskoulun jälkeen. 16–19-vuotiaalle nuorelle laaditaan aina myös erillinen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma. (KHOPS, ks. sivu 20).

Lisätiedot: terveydenhuolto, opetustoimi/ koulutoimi, TE-palvelut, Kela

Lääkinnällinen kuntoutus ja terapiat

Kela järjestää vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta, harkinnanvaraista kuntoutusta sekä maksaa kuntoutustoimenpiteiden ajalta toimeentulon turvaksi kuntoutusrahaa.

Lääkinnällistä kuntoutusta ovat fysioterapia, puheterapia, musiikki- ja ratsastusterapiat, neuropsykologinen kuntoutus, sopeutumisvalmennus sekä kuntoutusjaksot ja -kurssit. Näiden myöntäminen perustuu siihen, että lapsen sairauten tai vammaan liittyvä suoritus- ja osallistumisrajoite aiheuttaa hänelle huomattavia vaikeuksia arjen toiminnoissa.

Harkinnanvaraisena kuntoutuksena lapsille ja nuorille voidaan myöntää kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja sekä neuropsyko-

logista kuntoutusta. Kelan järjestämisvastuulla oleva kuntoutus perustuu aina edellä kuvattuun, julkisen terveydenhuollon yksikössä laadittuun kuntoutussuunnitelmaan. Jos kuntoutus ei kuulu Kelan tai vakuutusyhtiön järjestettäväksi, siitä vastaa kunta.

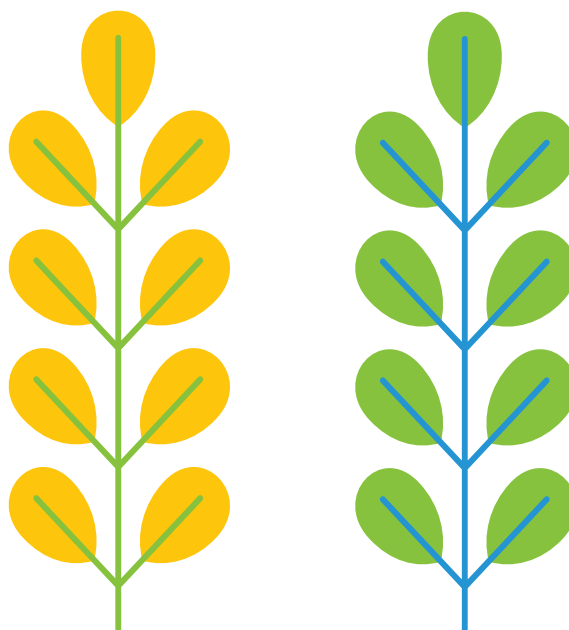
Lisätiedot: Kela, terveydenhuolto (kuntoutusohjaus ja kuntoutuspoliklinikat)

Apuvälineet

Apuvälineet ovat lapselle maksuttomia. Niistä tulee olla suositus kuntoutussuunnitelmassa.

Liikkumiseen, suoriutumiseen ja kommunikointiin tarvittavista apuvälineistä vastaa julkinen terveydenhuolto. Käytännössä apuvälineet luovutetaan kuntien tai keskussairaaloiden apuvälineyksiköistä. Vammaiselle lapselle tärkeitä harrastus- ja toimintavälineitä voidaan korvata harkinnanvaraisena palveluna kunnan sosiaalitoimesta. Kela myöntää ammatillisen kuntoutuksen apuvälineitä aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen. Ammatillisen kuntoutuksen apuväline voi olla esimerkiksi opiskelun edellyttämä tietokone.

Lisätiedot: terveydenhuolto (lääkinnällinen kuntoutus ja kuntoutuspoliklinikat), sosiaalitoimi (vammaisten palvelut), Kela

Hoitotarvikkeet

Terveyskeskuksen maksuttomia hoitotarvikkeita ovat esimerkiksi katetrit, ravitsemukseen liittyvät erityistarvikkeet tai normaalin vaippaiän jälkeen tarvittavat vaipat. Niiden tarve perustuu aina lääkärin arvioon.

Lisätiedot: terveydenhuolto

Lääkekorvaukset

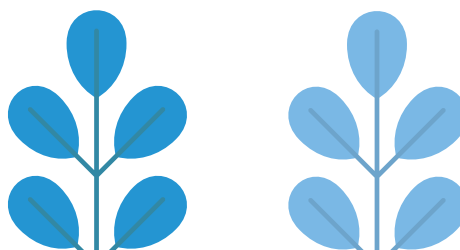
Lääkkeistä saa joko peruskorvausta tai erityiskorvausta prosenttiosuutena suoraan lääkkeen hinnasta. Vuonna 2016 käyttöön otettua alkuomavastuuta ei peritä alle 18-vuotiailta. Kun tietty omavastuuosuus vuodessa (niin sanottu lääkekatto) ylittyy, jokaisesta korvattavasta lääkkeestä maksetaan enää minimiomavastuu.

Lisätiedot: Kela

Terveydenhuollon asiakasmaksujen maksukatto

Julkisten terveystalveluiden maksuilla on kalenterivuositainen maksukatto. Sen täyttymisen jälkeen asiakasmaksuja ei enää peritä lukuun ottamatta lyhytaikaisen laitoshoidon niin sanottua ylläpitomaksua. Perheen alaikäisten lasten asiakasmaksut otetaan huomioon huoltajan/huoltajien maksukaton kertymään.

Lisätiedot: terveydenhuolto

VARHAISKASVATUS, KOULU JA JATKO-OPINNOT

Varhaiskasvatus

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatuslain mukaiseen varhaiskasvatukseen.

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), jonka tekemiseen lapsen huoltajat osallistuvat.

Tässä suunnitelmassa ja lapselle tehtävässä kuntoutussuunnitelmassa otetaan huomioon lapsen erityistarpeet varhaiskasvatuksen aikana ja mahdollisuudet päiväkotipäivän aikaiseen kuntoutukseen (mm. avustajan tarve tai kommunikaation tuki).

Lapselle, jonka varhaiskasvatusoikeus muutoin olisi 20 h/vko, varhaiskasvatus voidaan lapsen edun, kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden niin vaatiessa järjestää kokopäiväisenä.

Kehitysvammaisen lapsen kuntouttava päivähoito

Siltä osin kuin kehitysvammaisen lapsen varhaiskasvatus järjestetään kuntoutuksellisista syistä, se tulisi järjestää maksuttomana erityis- huollon palveluna.

Lisätiedot: sosiaalityö (vammainen palvelu), opetustoimi/koulutoimi (varhaiskasvatus)

Esiopetus

Jokaisella lapsella on oikeus esiopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää 6 vuotta. Lapsen on osallistuttava esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pidennetyt

oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi vanhempien sitä halutessa alkaa jo sinä vuonna, kun lapsi täyttää 5 vuotta. Mahdollisuutta kannattaa hyödyntää, mikäli lapsella todetaan esim. neuropsykiatrisia oireita, hahmotushäiriöitä tai näkö/kuulovamma. Jos lapsi aloittaa esiopetuksen 5-vuotiaana, hän aloittaa koulun 7-vuotiaana. Jos lapsen perusopetuksen aloittamista myöhennetään, hänellä on oikeus esiopetukseen myös sinä vuonna, jolloin täyttää 7 vuotta.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi (varhaiskasvatus)

Laajentunut oppivelvollisuus 2021 alkaen

Oppivelvollisuus laajentui vuonna 2021 ja toisen asteen opinnoista tuli maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille. Oppivelvollisuuden laajeneminen koskee perusopetuksen jälkeistä koulutusta. Sitä voi suorittaa myös perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvassa nivelvaiheen koulutuksessa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat voivat suorittaa oppivelvollisuuttaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA).

Lisätiedot: [https://minedu.fi/kysymyksiä-ja-vas-
tauksia-oppivelvollisuudesta-ja-opetustoimi](https://minedu.fi/kysymyksiä-ja-vas-
tauksia-oppivelvollisuudesta-ja-opetustoimi)

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsen oppivelvollisuus alkaa hänen täyttäessään 7 vuotta ja päättyy viimeistään sinä vuonna, kun hän täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon. Vaikeasti vammaisen tai vaikeaa sairautta sairastava lapsi voi kuulua pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa lapsi osallistuu esiopetukseen kaksi vuotta. Hän aloittaa sen 5- tai 6-vuotiaana ja menee kouluun 7- tai 8-vuotiaana. Lapselle tehdään pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta yksilöllinen hallintopäätös.

Lisätiedot: [www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/
pidennetty-oppivelvollisuus](http://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus)

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Perusopetuslaissa on kolmiportainen oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelmä. Tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista. Ensisijainen opetuksen järjestämispaikka on aina lähikoulu riippumatta oppilaan tarvitseman tuen tasosta.

Tehostettu tuki

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esi- ja perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Opetus voi olla yksilö- tai pienryhmäopetusta ryhmän opettajan, erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan kanssa, tai erityisopettaja voi tulla ohjaamaan lasta opetusryhmään.

Erytinen tuki ja HOJKS

Erytisen tuen päätöksessä määritellään oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, tarvittavat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tukitoimet, esimerkiksi apuvälineet ja mahdollisesti tarvittava opetuksen yksilöllistäminen.

Tuen suunnittelussa voidaan hyödyntää Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ohjauskäyntejä ja tukijaksoja. Peruskoulun, lukion ja ammatillisten opintojen oppikirjat voi tilata kuunneltavassa muodossa maksutta Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta Celiasta.

Erytisestä tuesta tehdään aina muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Päätöstä tarkistetaan ainakin toisen luokan jälkeen ja ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä. Kaikille erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille tehdään HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. HOJKS:sta ei voi valittaa.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi, oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijakeskus Celia

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille. Toiminnasta voidaan periä kunnan määrittelemä kuukausimaksu.

Kehitysvammaisen lapsen tarvitsema aamu- ja iltapäivätoiminta tulisi viimeistään 3. luokalta alkaen järjestää maksuttomana erityishuollon palveluna.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi ja sosiaali-toimi

Jatko-opinnot peruskoulun jälkeen

Nuorisotakuuseen sisältyy koulutustakuu, jonka tarkoituksena on taata kaikille peruskoulun päättäneille nuorille koulutuspaikka.

Nuorten, joilla on cp-vamma, koulutuspolut ovat yksilöllisiä. Osa suuntautuu lukioon. Vaihtoehtoina ovat myös erilaiset ammatilliset koulutukset tai valmentava koulutus. Jos jatko-opiskelupaikkaa ei järjesty, on mahdollisuus kunnan tarjoamaan työ- tai päivätoimintaan.

Tulevaisuutta, jatko-opintomahdollisuuksia ja opintopolkua mietitään opinto-ohjaajan tuella jo hyvissä ajoin, viimeistään peruskoulun viimeisillä luokilla.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi, sosiaalitoimi, 2. asteen oppilaitokset, Nuorisotakuu.fi

Opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS)

Henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS) laaditaan 16–19-vuotiaalle nuorelle.

Suunnitelmaan tulee sisältyä:

- arvio, jossa perustellaan sairauden, vian tai vamman vaikutus nuoren ammatillisen kuntoutumisen mahdollisuuksiin
- arvio ammatillisen kuntoutumisen tavoitteista

- suunnitelma nuoren opiskelun järjestämisestä ja toteuttamisesta
- suunnitelma tarvittavista tukitoimista ammatillisen kuntoutumisen edistämiseksi.

Lisätiedot: opetustoimi/koulutoimi, terveydenhuolto

Nuoren kuntoutusraha ja ammatillinen kuntoutus

Nuoren kuntoutusrahan tavoitteena on varmistaa ammatillisen kuntoutumisen ja sen tuloksena työllistymisen edellytykset. Kuntoutusraha on aina ensisijainen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. 16–19-vuotias nuori voi KHOPS:n perusteella hakea nuoren kuntoutusrahaa ajalle, jolloin osallistuu kuntoutumiseen tähtäävään toimintaan (esim. opiskelu, valmentava koulutus, työpaja tai työharjoittelu). Samalla voi hakea myös päätöstä ammatillisesta kuntoutuksesta. Kela voi kuntoutusrahan lisäksi myöntää toiminnan ammatillisena kuntoutuksena. Tällöin Kela korvaa koulutarvikkeista aiheutuneita kustannuksia.

Koulutuskokeilut

Ammatilliset erityisoppilaitokset järjestävät 1–2 viikon mittaisia koulutuskokeiluja. Koulutuskokeilujen tarkoituksena on selvittää nuoren kiinnostusta, soveltuvuutta ja valmiuksia valitsemallaan koulutusosalalla. Samalla arvioidaan opetukseen ja oppimiseen liittyvien tukitoimien tarvetta. Maksusitoumuksen koulutuskokeiluun voi saada Kelasta, sosiaalitoimesta tai TE-palveluista (ammatinvalinnanohjaus).

Koulutuskokeilujen lisäksi osa oppilaitoksista järjestää lyhyempiä tutustumisjaksoja, joista sovitaan yleensä yksilöllisesti.

Lisätiedot: oppilaitokset, Kela, sosiaalitoimi ja TE-palvelut

Nuorisotakuu

Nuorisotakuu tarkoittaa sitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle

vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. Työttömäksi työnhakijaksi ilmoitaudutaan TE-toimistoon.

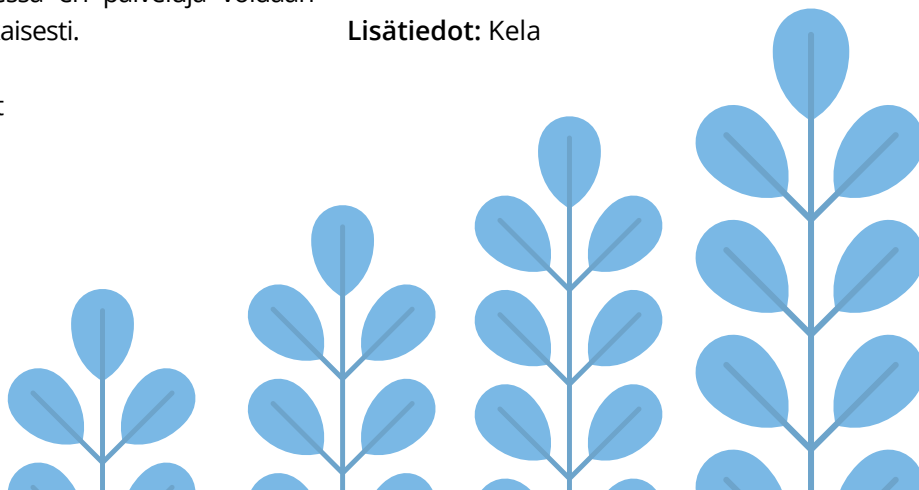
Nuorisotakuuta toteutetaan monialaisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Nuori voi ottaa yhteyttä koulutus-, työvoima- tai nuorisoviranomasiin ja pyytää heiltä apua oikean palvelun piiriin pääsemiseksi. Tarvittaessa eri palveluja voidaan käyttää myös samanaikaisesti.

Lisätiedot: TE-palvelut

Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkettä voi saada 16–64-vuotias henkilö, joka ei sairauden, vian tai vamman vuoksi kykene ansaitsemaan toimeentuloaan. Työkykyä arvioidaan lääkärinlausunnon perusteella. Ensin arvioidaan nuoren edellytykset saada kuntoutusrahaa ja/tai ammatillista kuntoutusta.

Lisätiedot: Kela

MUITA TALOUDELLISIA TUKIMUOTOJA

Alle ja yli 16-vuotiaan vammaistuet

Kela voi myöntää lapselle alle 16-vuotiaan vammaistukea. Vammaistuki voidaan myöntää määräajaksi tai siihen asti, kun lapsi täyttää 16 vuotta. Tämän jälkeen tukimuotona voi olla 16 vuotta täyttäneen vammaistuki.

Vammaistukena voidaan myöntää perustukea, korotettua tukea tai ylintä tukea.

Lisätiedot: Kela

Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on viimesijainen ja aina väliaikaiseksi tarkoitettu toimeentuloturvan muoto. Tuki on tarveharkintaista.

Kela huolehtii perustoimeentulotuen myöntämisestä ja maksamisesta. Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea haetaan kunnan sosiaalitoimesta.

Lisätiedot: sosiaalitoimi ja Kela

Veromaksukyvyn alentumisvähennys

Jos lapsen vanhempien veromaksukyky on esimerkiksi sairaudesta johtuvien poikkeuksellisten suurten kulujen vuoksi alentunut, voi tietyn edellytyksin saada ansiotuloista tehtävän veromaksukyvyn alentumisvähennyksen.

Lisätiedot: verohallinto

Suomen CP-liiton tuki lomittajan tai avustajan hankkimiseen

CP-liiton avustajapalvelu tukee kohderyhmäänsä kuuluvien vammaisten ihmisten ja heitä hoitavien omaisten harrastus- ja virkistystoimintaa. Palvelua myönnetään yhdelle hakijalle vuosittain enintään 70 tuntia.

Avustajapalvelua hakevan on itse hankittava avustaja. Avustajan on oltava täysi-ikäinen eikä hän voi asua samassa taloudessa avustettavan kanssa. Palkkio on 10,75 euroa tunnilta. Avustaja voi toimia enintään 10 tuntia vuorokaudessa.

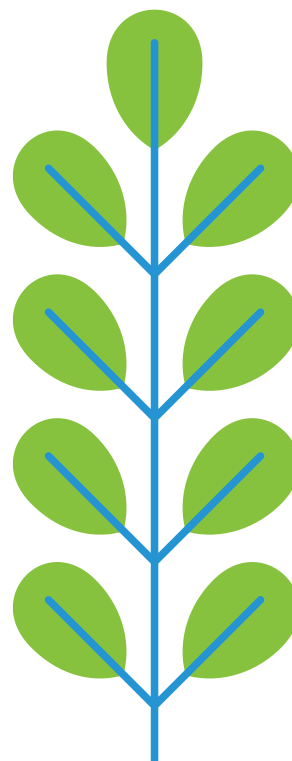
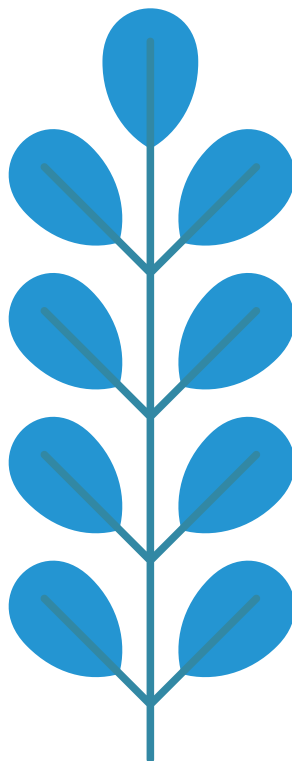
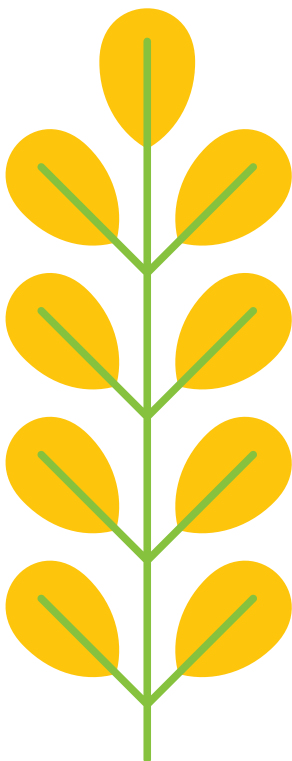
Avustajapalvelua myönnetään kertaluonteisesti ennalta anotuksi ajaksi. Hakemus tulee toimittaa CP-liittoon vähintään kahta viikkoa ennen avustuksen tarvetta.

Perhelomitustoiminta on tarkoitettu vanhemmille, jotka hoitavat kotona CP-liiton kohderyhmään kuuluvaa vammaista lastaan ja joilla ei ole päätöstä kunnallisesta omaishoidontuesta. Toiminnan tarkoitus on mahdollistaa vapaapäivän, viikonloppuvapaan tai loman vietto.

Perhelomitustunteja myönnetään korkeintaan 12 vuorokautta vuodessa. Kerralla voi käyttää enintään 7 vrk. Perhelomitustoimintaa hakevan on itse hankittava lomittaja. Lomittajan on oltava täysi-ikäinen, eikä hän voi olla samassa taloudessa asuva perheenjäsen. Perhelomitustoimintaa myönnetään kertaluonteisesti anotuksi ajaksi.

Lisätiedot: cp-liitto.fi/avustajapalvelu

Lisätiedot: cp-liitto.fi/perhelomitustoiminta

LINKKEJÄ LISÄTIETOOON

SOSIAALITURVASTA

vammaispalvelujenkasikirja.fi

THL:n Vammaispalvelujen käsikirjassa on tietoa mm. palvelusuunnitelmasta, kuljetuspalveluista ja lainsäädännön muutoksista.

sosiaaliturvaopas.fi

Julkaisuun on koottu pitkäaikaissairaiden ja vammaisten henkilöiden yhteinen sosiaaliturva pääpiirteittäin.

kela.fi

Kelan vastuulla olevaan sosiaaliturvaan kuuluvat esimerkiksi lapsiperheiden tuet, kuntoutus, vammaisetuudet, yleinen sairausvakuutus ja perustoimeentulotuki.

verneri.net

Tietoa ja neuvontaa kehitysvammaisuudesta, palveluista ja alan työkäytännöistä, myös selkokielellä.

cp-liitto.fi

Tietoa CP-liiton oikeuksienvallonnasta, sosiaaliohjauksesta ja neuvonnasta.

KUNTOUTUKSESTA

cp-liitto.fi/arkisujuu

CP-liiton, HUS:n sekä muiden asiantuntijoiden kokoama monipuolinen tietopaketti lapsen ja nuoren cp-vammaan liittyvistä asioista. Sivusto avataan 16.6.2021

terveyskyla.fi/lastentalo/tietoa-lastensairauksista/liikuntavammaisuus

HUS:n ylläpitämässä Terveyskylässä on tietoa lasten liikuntavammoista, tukitoimista ja kuntoutuksesta.

OPPIMISESTA JA KOULUNKÄYNNISTÄ

[Valteri.fi](http://valteri.fi)

Valteri on Opetushallituksen alaisuudessa toimiva valtakunnallinen oppimis- ja ohjauskeskus. Se tarjoaa tukea yleisen, tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevien lasten ja nuorten koulunkäyntiin.

HAHMOTUSHÄIRIÖISTÄ JA AIVOPERÄISISTÄ NÄKÖVAMMOISTA

hahku.fi

Hahku-hankkeen verkkosivuilla on paljon tietoa hahmotushäiriöistä.

nkl.fi/fi/cvi-finland

Aivoperäisen näkövamman ammattilaisverkosto CVI Finland.

[Celia.fi](http://celia.fi)

Celia on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijakeskus.

PUHEVAMMAISUUDESTA JA KOMMUNIKOINNIN TUESTA

papunet.net

Kehitysvammaliiton papunet-sivustolla on paljon tietoa puhevammaisuudesta, palveluista ja tukitoimista.

cp-liitto.fi/puhetupa

CP-liiton puhetupakeskus tuottaa tulkkauspalveluita ja kommunikaatio-ohjausta.

**ENNEN KAIKKEA
IHMINEN.**

**#pyyhiennakkoluulosi
#maailmancppäivä**